

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

HUR KAN FRAMTIDENS SKOLGÅRDAR UTFORMAS MED BARNET I FOKUS?

-En jämförande litteraturstudie och utvärdering av ett designförslag.

JOSEFIN WERNESTAD

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

HUR KAN FRAMTIDENS SKOLGÅRDAR UTFORMAS MED BARNET I FOKUS?

– En jämförande litteraturstudie och utvärdering av ett designförslag.

HOW CAN FUTURE SCHOOLYARDS BE DESIGNED WITH THE CHILD IN FOCUS?
- A comparative literature study and evaluation of a design proposal.

Josefin Wernestad

Handledare: Anders Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Btr handledare: Maria Kylin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Josefin Wernestad och Kaisa Rajamäe

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: skolgård, förskolegård, barn, utemiljö, lekplats, lek, gestaltning

SAMMANFATTNING

Hur kan framtidens skolgårdar utformas med barnet i fokus? – En jämförande litteraturstudie och utvärdering av ett designförslag.

I det här kandidatarbetet undersöks vad som utgör en bra skolgård enligt tidigare forskning och litteratur samt utifrån denna kunskap, utvärderas ett skolgårdsförslag som jag själv varit med och utformat. Fokus har legat på barnets upplevelser och ett barnperspektiv.

För att framtidens skolgårdar ska kunna utformas med barnet i centrum är det viktigt att förstå att barn och vuxna upplever sin miljö på olika sätt. Därför är det grundläggande att barnet och leken ges plats i processen och i den fysiska omgivningen. Litteraturstudien visar att det för barn är viktigt att få interagera med sin miljö och att de främst lägger fokus på detaljer som de gärna kopplar till känslomässiga och sociala aspekter. Andra viktiga delar för barn i upplevelsen av en miljö är att hitta egna platser, testa gränserna för vad en plats eller ett objekt är till för och att se vad man kan göra där. Det fysiska och sociala rummet skapar också förutsättningar för leken, där leken är barns sätt att uppleva världen och ett sätt för dem att förstå och handskas med sin omgivning. För att kunna skapa en bra skolgård krävs att möjligheter ges för olika sorters lek så som fantasilek, rörelselek, regellekar och aktiv respektive lugn lek. Detta kräver av den fysiska miljön ett mått av kvalitet och variation samt yta men också att platsen inte är för tillrättalagd och överdesignad. Viktigt är att barnen kan göra platsen till sin egen och att det finns möjlighet till att påverka och förändra den.

Det förslag som utvärderas i arbetet sätter barnets möjlighet till att påverka sin skolgård i fokus med tyngd på naturens roll i detta, vidare lades vikt vid lek, pedagogik och omgivning. I förslaget finns goda förutsättningar för variationsrik lek och möjlighet för barnen att påverka sin skolgård men mycket bygger på skolan och skötselansvarigas vilja att organisera och inkludera barnen vilket är svårt att utvärdera då designförslaget endast är på idéstadiet och ej förverkligats. Då jag själv varit med och utformat förslaget fanns också en viss svårighet att utvärdera det objektivt då jag fortfarande hade de goda intentionerna med designen i gott minne.

ABSTRACT

How can future schoolyards be designed with the child in focus?- A comparative literature study and evaluation of a design proposal.

In this graduate work, I wanted to find out what constitutes a good schoolyard according to previous research and literature, and that from this knowledge, evaluating the schoolyard design proposals that I myself helped design. The focus has been on the child's experiences and a children's perspective.

For our future schoolyards to be designed with the child in the center, it is important to understand that children and adults perceive their environment in different ways and that the child and play is given place in the process and in the physical environment. The literature reviewed shows that for children it is important to interact with their environment and they mainly focuses on details that they link to emotional and social aspects, another important part of children's experience of their environment is to find their own places, testing the limits of what a place or object is and to see what you can do there. The physical and social space also creates the conditions for play that is children's way of experiencing the world and a way for them to understand and cope with their environment. In order to create a good schoolyard the conditions given for different kinds of play as imaginative play, motion play, organized games and active and calm play is needed. This requires a measure of the quality and variety as well as space but also that the location is not too organized and over-designed. Important is that the children can make the place their own and that it is possible to influence and change it.

The design proposal evaluated in the work puts the child in focus and gives them the opportunity to influence their schoolyard with an emphasis on nature's role in this, further weight are added to play, education and the surroundings. The proposal makes it possible for varied play and the opportunity for children to influence their schoolyard, but much depends on the school and the care manager's willingness to organize and include the children which is difficult to assess when the design proposal is only at the conceptual stage, and not materialized. Since I helped design the proposal it was also some difficulty in evaluating it objectively because I still had the good intentions of the design in good memory.

FÖRORD OCH TACK

Arbetet med den här uppsatsen har inspirerat mig att tänka på hur svårt det är att avgöra vad som är en god design. Det har också inspirerat mig ytterligare att försöka skapa platser för barn och att inkludera barn i processen, det har utmanat mig att faktiskt ge mig ut i skolan för att fråga barnen själva vad de tycker.

Jag skulle vilja tacka Kaisa Rajamäe och de andra i min grupp då det utan vårt tävlingsbidrag inte hade blivit någon uppsats. Jag skulle också vilja tacka Anders Larsson och Maria Kylin för praktisk hjälp och genomläsningar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

ABSTRACT

FÖRORD

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	5
Bakgrund.....	5
Syfte och Frågeställning.....	5
Avgränsningar	5
Metod och material	5
DEL 1: LITTERATUTSTUDIE.....	6
Skolgårdar nu och då.....	6
Vår fysiska miljö – vuxnas och barns olika upplevelser.....	6
Lekens förutsättningar.....	7
DEL 2: DESIGNFÖRSLAG KLART OKLAR -en möjlig skolgård?	10
Förutsättningarna	10
Våra tankar inför arbetet	10
Grundläggande idéer för utformning	10
Utformningsförslaget- ett försök till att gestalta våra idéer	11
RESULTAT OCH ANALYS	16
Blev vårt förslag en plats för barn med barns egna platser?	16
Mångfunktionella objekt och objekt att omdefiniera.....	17
Variation i landskapet för variationsrik lek och fantasilek.....	17
Utmaningar och gränser	17
Svårigheter	18

INLEDNING

Bakgrund

I en alltmer förtätad stad är barns platser ständigt förhandlingsbara. Skolgårdar och bostadsgårdar minskar i yta och omfång och de odefinierade och oexploaterade platserna i staden blir färre här känns det viktigt att lyfta och ta del av barns upplevelser av sin miljö och fråga sig vad som för dem är viktigt på en av deras mer centrala platser: skolgården.

Jag har tidigt i min utbildning till landskapsarkitekt känt ett intresse för barn och hur de upplever staden och samhället. Med min egen barndom i minnet och uppväxt på landet så intresserar jag mig för den urbana uppväxten som jag inte har någon egen erfarenhet av. När tillfälle gavs att gå en kurs med tema: *"Urban design for children and young people"* så kunde jag äntligen fördjupa mig mer i ämnet, detta ledde sedan vidare till en tävling inom ämnet skolgårdar. Efter att ha deltagit och vunnit innovations- och skolgårdstävlingen *"Framtidens hållbara skolgårdar"* som utlystes av Malmö stad, SLU och Naturskyddsföreningen med stöd av Vinnova ville jag ta reda på mer om vad som faktiskt utgör en bra skolgård. Tävlingen gick ut på att ta fram idéer för hur framtidens skolgårdar ska kunna utvecklas och tog flera olika aspekter i beaktande. Nu ville jag se vad litteraturen och tidigare forskningen säger om ämnet och jag ville utvärdera det förslag som jag och min grupp tagit fram till tävlingen.

Syfte och Frågeställning

Syftet med kandidatarbetet har varit att uppmärksamma och utforska vad som utgör en bra miljö och lekmiljö för barn enligt tidigare forskning och litteratur samt att utifrån denna utvärdera det skolgårdsförslag som jag själv varit med och utformat. Syftet i arbetet har varit att sätta barnet i fokus och främst titta på hur en miljö och skolgård som främjar dem och deras upplevelser kan se ut. Då ämnet är stort och det är svårt att täcka in alla delar helt, har jag valt att tittat på litteratur som har ett barnperspektiv och som fokuserar på leken och barnets upplevelse i första hand. Med barnperspektiv menas i det här arbetet att fokus till stor del i litteraturen som använts har legat på barns egna upplevelser av sin miljö och lekmiljö.

De frågeställningar som funnits är: Hur upplever barn sin miljö och hur kan detta användas i en gestaltning för att skapa en bra skolgård med barnet i fokus? Hur väl stämmer ett designförslag med det litteraturen och forskningen säger om vad en bra miljö för barn bör innehålla?

Avgränsningar

I arbetet har jag valt att inte fördjupa mig i litteratur vad gäller specifika hälsoeffekter för barn av en bra skolgård utan mer tagit fasta på de generella effekterna vad gäller lek, välmående, rörelse och barnets upplevelse. Jag har inte heller fördjupat mig i styrdokument vad gäller skolgårdar utan igen valt att fokusera på vad forskningen säger om vad som främjar barn och deras lek. I analysen av vårt förslag har jag avgränsat mig till att främst tittat på gestaltningen och förslaget som sådant. Eftersom processen som framhävs som viktig i förslaget inte är genomförd är den svårare att utvärdera och även om jag anser att detta är ett mycket viktigt och intressant ämne vid skapandet av skolgårdar så skulle det kunna fylla ett helt eget kandidatarbete.

Metod och material

Arbetet består av två delar: en teoridel med en litteraturstudie av forskning inom ämnet barns miljö och lekmiljö. Där ett försök görs att sammanställa vad litteraturen säger om vad som gör en bra skolgård. I den andra delen presenteras ett designförslag på en skolgård som i analys och resultat delen sedan diskuteras och utvärderas utifrån litteraturstudien genom en kvalitativ analys där idéer men främst gestaltungsförslaget jämförs med hur det uppfyller de förutsättningar som ges i litteraturen.

Sökning har gjorts inom ämnena skolgårdar, barns lek och barnperspektiv där främsta sökverktyg har varit databaser som Primo, Libris och Google Scholar. Litteratur från kursen "Theme course: Urban design for children and young people, LK0181" som gavs som masterkurs höstterminen 2014/2015 vid Landskapsarkitekturprogrammet i Alnarp har använts som språngbräda där referenser i olika artiklar lett vidare till annan litteratur. Sökord som använts: barn, lek, skolgårdar, lekplats, utomhusmiljö, outdoor, design, children, playground, school ground, school yard, play.

DEL 1: LITTERATURSTUDIE

Skolgårdar nu och då

Skolgården som den ser ut idag har inte alltid varit en självklar del utav skolan precis som vuxnas och samhällets syn på vad ett barn är och vad barndom innebär har skiftat genom tiderna.

Redan så tidigt som 1842 antogs en motion i Sverige om att varje lärarbostad skulle ha en tillhörande trädgård som skulle kunna användas i både odlings- och utbildningssyfte. Lärarens inkomst kunde på detta sätt drygas ut, samtidigt som barnen i skolan fick kunskap i odling. Vidare utvecklades riktlinjer för hur skolträdgården skulle se ut samt anordnades designtävlingar i syfte att verka för skolträdgårdens vikt. Under 1800-talet sågs skolträdgården som ett karaktärsdanande medel samt en viktig del i att lära barn överlevnad genom odling. Detta ändrades runt 1900-talets början då synen på naturen som sådan också förändrades och romantiserades. Synen på skolträdgården blev att den snarare var en del av naturen än ett levebröd i sig och den skulle nu ge barnen möjlighet att se naturens skönhet och mening. (Åkerblom, 2004)

Runt 1950-talet så började utomhusmiljön kring skolor förändras och en funktionsanpassning av skolgården med fokus på idrott och lek var delar av de goda intentionerna (Lindholm 1995). Under 60- och 70-talet blev fasta redskap, asfalt och gräsytor allt vanligare och skolträdgården blev till skolgård (Paget & Åkerblom 2003, Åkerblom 2004). Skötseln av skolgården slutade att vara en del av undervisningen och flyttades från att vara skolans bekymmer till andra lokala myndigheter som exempelvis parkförvaltningen (Åkerblom 2004).

Med miljörelsen under 1980- och 90-talet så blev intresset för utomhusmiljön i skolan igen en fråga för undervisningen där barns intresse för miljön skulle väckas genom skolan. Även de utredningar som gjort av barns utomhusmiljö och fokus som lagts vid barn vid trafiksepareringen under 70-talet påverkade synen på skolgården och efter 1979 fanns en viss helhetssyn och idé om att situationsanpassa skolgården där även barns utrymmesbehov fått ta plats (Lindholm, 1995). Samtidigt har skolan under denna tid främst präglats av omorganiseringen från en national- och centralstyrd till en lokal- och kommunalstyrd skola (Åkerblom, 2004).

Vår fysiska miljö – vuxnas och barns olika upplevelser

Idag har vi en planeringstrend som hyllar den täta staden framför allt, urbanisering och förtätning har blivit centrala begrepp i stadsplaneringen (Broms Wessel et al., 2005). Här blir framtidens skolgårdar en utmaning. Samtidigt som det satsas på temalekplatser som i Malmö stad (Malmö stad. *Populära Temalekplatser* [online], 2014-12-22) så krymper barnens lokala miljö och friskolor tillåts starta upp i lokaler utan tillstymmelse till skolgård med hänvisning till närliggande parker om ens det (Nordström, 2014, sid 64). Vidare tillbringar barn stor del av sin tid i skolan och på förskolan och Nyberg (2009) visar att skolan står för 50 % av den fysiska uteaktiviteten hos barn i åldern 6-10 år. Där de också är mer aktiva under veckorna än under helgerna.

Lokala platser är väldigt viktiga för barn, dels är det främst den de refererar till vid frågor om sin miljö (Nordström, 2010). Dels är det också så att barnens rörlighet begränsas av tillgång till säkra platser och ytor där de lätt kan ta sig fram och utifrån vad vuxna ger tid och tillåtelse till barnen att röra sig själva på då barns rörlighet påverkas mycket av föräldrars uppfattning om vad som är en trygg miljö både vad gäller trafik och så kallad stranger-danger¹ (Fotel & Thomsen, 2004). Den miljö och de platser som är barns egna är speciella och de refererar till dessa platser med entusiasm och intensivitet (Kylin, 2004, Kylin & Lieberg, 2001).

Den lokala miljön är också av vikt och styrd av barnets eget behov av trygghet och närhet till hemmet. Kylin (2003) visar i sin studie av barns egna platser i *"Children's dens"* att yngre barn har sina kojor närmare hemmet medan äldre barn bygger sina kojor längre bort från hemmet och Mårtensson nämner i sin avhandling *"Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården."* (2004) hur de mindre barnen på förskolan gärna håller sig i närheten av personalen vid lek ute på gården.

Förutom att barn ofta beskriver sin lokala miljö så beskriver de också sin miljö annorlunda än vad vuxna gör. Både Cele (2005) och Kylin med Lieberg (2001) ger i sina studier med barn exempel på hur dessa barn refererar till platser på ett annat sätt än vad vuxna gör där främst detaljgraden och den sociala kontexten skiljer sig åt samt att de vuxna i studien beskriver karaktärer och övergripande miljöer medan barnen beskriver detaljer och vad de gör på platsen. Titman (1994) har tidigare visat att barn läser av platser genom detaljer som de gett olika grad av betydelse. Om vuxna lägger vikt vid visuella och överenskomma symboler så som tunnelbanestationer, mataffärer och andra specifika byggnader vid beskrivning av en färdväg så lägger barnen i Cele's *"On foot in the city of children"* (2005) större vikt vid exempelvis områden vid bagerier och fiskaffärer där doften är specifik. Barnen i båda dessa studier visar också att den sociala omgivningen, kontext och deras relationer är viktig för upplevelsen av den fysiska platsen. Kylin och Lieberg (2001) ger exempel på hur platser är bra eller nämnvärda eftersom en kompis bor där och Cele har med citat från barnen där de *"refererar till platser med 'där vi brukar möta den rökande mannen' eller 'där kvinnan med den bruna hunden bor'"* (2005, sid 91, min översättning) som visar på att visa barn inte direkt skiljer mellan den fysiska och sociala kontexten. Barn upplever sin värld med alla sinnen och hela sin kropp och är i ständig dialog med platsen och vad man kan göra på den, de formar aktiviteter utifrån hur plats och objekt kan påverkas och formas och utmanar det vuxna syftet för vad den är tillför och hur den ska användas (Cele, 2005, Kylin, 2004, Lindholm, 1995).

Lekens förutsättningar

När barn lägger vikt vid detaljerna i sin miljö och hittar helheten genom att uppmärksamma detaljer som de ger mening så blir även leken påverkad av detta. Lindholm (1995) skriver att barns aktivitet påverkar och påverkas av platsen och Cele (2005) att leken är barnets sätt att hantera världen och något som pågår hela tiden, lekens förutsättningar påverkas då av den miljö som finns och miljön påverkar barnens lek. *"Barn leker så gott det går, var de än befinner sig."* (Grahn et al., 1997, sid

¹ Rädsla och oro hos vuxna över att samhället blivit farligare och att främmande människor utgör en fara för barn med risk för kidnappning etc. (Till stora delar obefogad och beroende av samhällsnormer/kultur).

85) ändå visar Grahn et al. i sin studie av två olika förskolegårdar att leken påverkas av ytan och innehållet. Barnen på den större, mer naturlika gården lekte mer varierat och pendlade mellan lugn och vild lek med fler fantasilekar och ostörd lek. Leken på den andra gården, som delades med ett bostadshus, var inte lika variationsrik och blev ofta störd, dels av städning av gården efter varje rast med hänsyn till de boende, dels av andra barn eller personal. Här var cykeln det främsta lekverktyget. Vidare hade även barnen på förskolan med utpräglad uteverksamhet och den större gården mindre sjukfrånvaro, bättre koncentrationsförmåga och bättre motorisk förmåga.

Fjortoft & Sageie (2000) tar upp i sin studie av barn på en förskola med tillgång till naturmark utanför gården där barnen fick vara, att olika topografi och den varierade vegetationen är viktig för barns spontana lek och aktivitet. De olika miljöerna främjar olika slags lek: vid öppna ytor dominerade aktiviteter med mycket spring, olika sporter/lekar och rollspelslekar, medan spridd vegetation med buskar användes till att bygga kojor där både träd och buskar var viktiga för klättring men också för symbollek och konstruktionslekar. Olika sorters landskapsstruktur ger olika lekfunktioner. En variationsrik miljö främjar lärandet och också lelandet (Mårtensson, 2004, Fjortoft & Sageie, 2000, Grahn et al., 1997). Fjortoft & Sageie tar också upp att barn behöver utmaningar i sin miljö vilket även bekräftas av Cele (2005). För de 8-11-åriga barnen i Celes studie handlade det både om fysiska- och sociala utmaningarna som fanns på deras väg till skolan: det var till exempel populärt hos flickorna att testa om de kunde ta sig igenom gallret på grindar- både ett fysiskt test och ett spänningsmoment med risken för att fastna och att vuxna skulle komma på dem. Ett annat exempel var ett hem för hemlösa som många barn tog upp som en farlig plats nämnd av vuxna, detta hem representerade något förbjudet och var både en oroskälla men också en spännande del av vägen. Även staket till privata platser användes för att hoppa över och sen tillbaka som ett test och en lek. Dessa exempel beskriver också barns behov och användande av gränser tydliga och otydliga som en del av leken med vad som är tillåtet och inte. Andra gränser som murar användes av samma barn att balansera och klättra på där barnen inte ens reflekterade över sin balansgång när murarna var låga. Grahn et al. (1997) beskriver också vikten och komplexiteten av gränser och helhet där den mindre, urbana förskolegården inte ansågs fungera särskilt bra då gränserna inte var manifesterade i landskapet och det inte fanns någon helhet eller ett tydligt territorium för barnen. De boende var en ständigt återkommande närvaro som barnen skulle visa hänsyn inför och gården var starkt funktionsuppdelad där sanden inte fick hamna någon annanstans än i sandlådan och bollen skulle stanna på gräsplanen med skarpa gränser för vad som är tillåtet men som inte är speglade i landskapet som helhet. Här tog gränserna över och inget utrymme för barnens utmaning och egna platser fanns. Gränsen mellan ute och inne poängteras också av Grahn et al. (1997) där inomhusmiljön står för trygghet och en bas främst för yngre barn medan de äldre gärna rör sig längre bort på samma sätt som de yngre barnen i Kylins studie byggde sina kojor på tomten eller närmare huset medan de äldre barnen rörde sig längre bort för sina kojor och för sina egna platser (2003).

Det är i integrationen mellan olika platser som leken gärna uppkommer. I sin studie *"Attractive Playgrounds: Some factors affecting user interest and visiting patterns"* som Jansson (2010) gjort på lekplatser pekar resultatet på vikten av en integrerad miljö. Lekredskapen var viktiga indikationer och samlingsplatser för barnen men det var de lekplatser där naturen var integrerad eller där det fanns specifik, unik och utmanande redskap som var de lekplatser som oftast användes och som även barnen tyckte om särskilt mycket. Nyare och mer uppseendeväckande lekplatser kunde skapa och få mycket uppmärksamhet av barn och föräldrar men barnens användning berodde främst enligt Jansson på läget, den övergripande karaktären på platsen, integrering i kontexten och även det sociala sammanhanget (2010). Där lekredskap och de specifikt riktade platserna för barn kan vara en viktig språngbräda för barnens fortsatta lek och ett socialt nav. Enligt Nochis (1992) skapar barn mening genom två olika nätverk i sin fysiska vardagsmiljö: ett officiellt, som skapas av skolgården, lekplatser, idrottsanläggningar och de vägar som knyts samman av dessa knutpunkter t.ex. vägen från hemmet till skolan det andra nätverket är inofficiellt och skapas av barnets egna

platser hemliga, spännande och utmanande platser och vägar som barnet själv hittar. Dessa nätverk kan korsas varandra och överlappa delvis men utformar två skilda nätverk som barnet använder för att orientera sig i sin omgivning och fysiska miljö (Nochis citerad i Lieberg & Kylin 2003). I Celes studie (2005) tas det upp att barnen sällan nämner sin skolgård eller lekplatser. Den ena skolgården var också en gård med främst asfalt som inte lämnade plats för särskilt mycket integrerande användning utan användes mest för bollspel, den andra hade trappor med murar och träd som ledde upp till skolbyggnaden som var byggd i en backe. Dessa element sågs som positiva av barnen och nämndes vid prat om skolgården.

”De här objekten var inte ämnade för lek, och var också i vissa fall inte tillåtna att använda i lek, men det var fortfarande dessa objekt som hade mest lekvärde för barnen.” (Cele, 2005, sid 93, min översättning).

”Syftet med ett objekt är tydligt för barnen men är inte nödvändigtvis exklusivt. Istället omdefinieras objektet om och om igen för varje ny gång. Många objekt som hade högt värde (för barnen) var vardags objekt som en trappa, en mur, en port, en staty, ett träd eller en lyktstolpe.” (Cele, 2005, sid 89, min översättning).

Med dessa två citat visas hur viktigt det är med objekt och lekredskap som går att påverka och att det är den miljö som är tillåtande, utmanande och integrerad som är mest stimulerande. Här är det viktigt att utforma skolgården så att den uppfyller dessa krav. Skolgården är trots allt den officiella plats som barn kan utgå ifrån och som ska vara till för dem i förstahand. Härifrån kan de ta avstamp för att ta sig vidare och hitta andra och egna platser. Mårtensson (2004, 2009) poängterar också vikten av att även lekredskapen är integrerade med vegetation för att en mer variationsrik lek ska uppstå. Barns lek blir mer variationsrik med fler fantasi- och föreställningslekar i mer komplexa miljöer med vegetation (Mårtensson, 2004, Grahn et. al, 1997). När löst material finns ökar också möjligheten för barnen att ha inflytande på sin miljö. Riktade funktioner och redskap skapar också oftare könsuppdelad lek medan vegetation och mindre uppenbara funktioner skapar en mer inkluderande och blandad lek. Vuxnas engagemang i leken är också viktig för att skapa en lek miljö där barnen blandas. (Mårtensson, 2004, Grahn et. al, 1997).

Enligt Mårtensson (2004) är ytan i sig viktig. Kvalitet kan aldrig ersätta kvantitet. Vidare beskriver både Kylin (2003) och Cele (2005) i sina studier med barn vikten av barns egna rum. Dessa är oftast inte belägna där vi vuxna förväntar oss utan är snarare belägna i buskar och naturlika planteringar som vi som vuxna kan uppfatta som skräpiga och fula samtidigt visas i Celes studie att barnen la vikt vid skönhet och hade förståelse för och respekt för vackra platser, detta visades genom deras beteende. Platser beskrevs som vackra både beroende på hur de såg ut men också utifrån vad de representerade för barnen. Barnen i Celes studie visade också stor medvetenhet om vuxnas syn på att de förstör eller att de stör på fina platser (2005).

Här blir betydelsen av att ge barn plats uppenbart viktig:

”Barn uppfattar sina egna platser som betydelsefulla. Möjligheten att hitta, manipulera och själv konstruera i utemiljön är avgörande för i vilken utsträckning barn kan uppfatta en plats som sin egen. Ett sätt att planera med barnperspektiv är att planera för områden tillgängliga för barn, där de själva får sätta spår i miljön, områden där deras eget skapande får ta plats och inte ses som något störande.” (Kylin, 2004, sid 35).

DEL 2: DESIGNFÖRSLAG KLART OKLAR -en möjlig skolgård?

Förutsättningarna

Som en del av ett projekt i en tema kurs om barn och ungdomars plats i staden: *"Theme course: Urban design for children and young people, LK0181"* så valde jag och Kaisa Raijamäe att delta i en tävling som arrangerades av Malmö stad, SLU och Naturskyddsföreningen med stöd av Vinnova. Tävlingen: *"Framtidens hållbara skolgårdar"* var en innovationstävling med en studentkategori där vi uppmanades att bilda tvärvetenskapliga lag med exempelvis pedagog, psykolog eller naturvetenskapliga utbildningar. Jag och Kaisa valde att engagera två vänner, en med lärarutbildning och en som studerar barnpsykologi som främst hjälpt till att titta på det förslag vi tagit fram och komma med lite idéer. I tävlingsbeskrivningen så nämndes ett antal kriterier av vikt så som biologisk mångfald, skötsel, pedagogik och ekosystemtjänster. Vidare bads vi att ta fram nya idéer för hur man kan utforma framtidens skolgårdar, med urbanisering och förtätning i åtanke och vi bads att exemplifiera våra idéer på en eller tre olika tävlingsområden som presenterades som fiktiva platser tagna från Malmö. Vi valde att använda tävlingsområde 1, en skola som enligt tävlingsinstruktionerna skulle byggas ut och där det även skulle förtätas med nya hus nära skolgården. Tomten fick ha max 50 % hårdgjorda ytor och skolan skulle även kunna användas till högstadium vid behov (Malmö stad. *Tävlingsprogram* [online], 2014-12-22).

Våra tankar inför arbetet

Vi lade stor vikt vid tävlingsformulärets kriterier vid framtagningen av våra idéer och vår utformning och försökte få med så mycket som möjligt av dessa. Det vi däremot saknade och uppmärksammade som problematiskt i tävlingen vara avsaknaden av omgivning och kontext för de olika tävlingsområdena. Av en slump så var tävlingsområde 1 mycket likt en skola i Lindängen som var det område som vi i kursen skulle arbeta med. Detta gav oss en möjlighet att ge vårt bidrag den omgivning och kontext vi tyckte saknades. Vi ville också lägga stor vikt vid barnperspektiv och sätta barnet i fokus i vårt förslag (se Bilaga 2 *Tävlingsbidrag: Klart Oklar*).

Grundläggande idéer för utformning

Vi samlade våra grundläggande idéer, som inspirerades av kursen vi läst, under fem rubriker som vi sen exemplifierade i en gestaltning. Vi fokuserade på:

Påverkan och skapande -att få kontakt och kontroll över sin miljö

Barnens medverkan i fokus och vikten av en plats som går att omforma och påverka, vi ville att barnen skulle kunna hitta och skapa egna platser på skolgården.

Här tryckte vi på barnens medverkan före, under och efter planeringen av skolgården med engagemang från planering till plantering. Ledord var medbestämmande, dialog, och social- och ekologisk hållbarhet. Status och kvalitet var något vi lyfte under denna rubrik där vi menade att se barns officiella platser som viktiga och framför allt att lägga pengar på dessa.

Natur -något att påverka

I natur hittade vi något som vi ansåg skapar komplexa miljöer som är lätta för barnen att påverka. I våra idéer så ville vi framhäva möjligheterna med varierad terräng och vikten av variationsrik vegetation i kontrast till de hårdgjorda ytor vi tänkte ofta dominerar dagens skolgårdar. Vi poängterade också möjligheterna till ekosystemtjänster där t.ex. dagvattenhantering blir en resurs istället för ett problem. Vi såg också naturen både som ett verktyg för uppfostrande pedagogik och lek på barnets villkor.

Social kontext och sammanhang

Vi ville förmedla vikten av att ta hänsyn till omgivningen och kontexten vid utformningen av en skolgård och eftersom vårt tävlingsområde innehöll en förtätning ville vi också skapa kopplingar till hur skolgården kan användas och länkas till närområdet. Hur viktigt det är att skapa skolgården efter de förutsättningar som finns både fysiskt och socialt och vad som saknas i området. Tanken att skolgården kan vara en plats för alla men med barnen i fokus där inbjudande entréer och mindre specifika och ålders- och könskodade funktioner blev nyckelbegrepp.

Lekmöjlighet och barns miljö

Här samlade vi våra idéer och förvärvade kunskaper om barnets syn på världen. Vi ville sätta ett barnperspektiv på vår gestaltning och ta in det vi lärt oss om barns platser och om hur barn upplever sin miljö. Här poängterade vi trygghet, tillgänglighet ur flera aspekter med flexibla och ospecificerade ytor, funktioner och lekelement där vi valde att se leken som ett sätt för barn att uppleva världen men som kan främjas av olika miljöer och där olika miljöer gynnar olika sorters lek.

Pedagogik och lärandemiljö

Här tog vi upp skolgårdens möjlighet för undervisningen med fokus för skyddade platser och arbetsbord att utgå från samt material och olika element där barnens olika sinnesupplevelser betonades samt även vikten av engagerade vuxna som del av barnens utomhusmiljö.

Utformningsförslaget- ett försök till att gestalta våra idéer

Klart Oklar Illustrationsplan: Josefin Wernestad och Kaisa Rajamäe. Se även Bilaga 1.

Dessa idéer som presenteras här ovan försökte vi sen fånga in i vårt gestaltungsförslag. Då detta främst var en innovationstävling så gick vi aldrig så långt så att vi gjorde en detaljerad växtlista

eller planteringsplan till vårt förslag men vi diskuterade dock flitigt olika nyckelarter och hade en stark bild av hur det borde planteras. Avsaknaden av dokument rörande detta gör det dock lite svårare att utvärdera vårt förslag utifrån hur vegetationsbildningen skulle kunna utvecklas men jag utgår från våra tankar som komplement till illustrationsplanen (se Bilaga 1).

Vårt första fokus på påverkan och barnens möjlighet att vara med och forma gården blev svårt att gestalta då det handlade mycket om processen och vad som händer senare i skötselfasen. Vi försökte dock få in detta tänk i gestaltningen genom odlingslådor, flyttbara bänkar/ hammockar med hjul och vegetation som är slittålig men också varierad så som både snabbväxande sälg och långsamväxande ek, blommande buskar och bärbuskar så att årstidsvariationen och löst material blir tillgängligt för barnen. Den öppna dagvattenhanteringen som fick olika utformning på olika ställen var också tänkt som något barnen ska ha tillgång till och kunna använda sig av. Ytorna med mycket vegetation och så kallade lekbuskage tänkte vi också skulle kunna förändras och påverkas av barnen. I vårt exempel poängterade vi att vegetationen skulle kunna planteras så att den genom successionsordning och täthet ska kunna förändras allt eftersom den växer upp. Vi ville placera in så mycket tolkningsbara och icke-funktionsbundna objekt och platser som möjligt som skulle kunna vara fria för tolkning så som scenen, klätterredskap som både kan användas i lek och träning, en trappa vid ingången att använda som man vill, stenar, buskar och träd som i sig inte har någon användningsfunktion men som kan bli bra klätterställen, sittplatser och gömställen. Kompost som bjuder in till skräpighet och visar naturens naturliga förändring samt vindskydd som både kan var samlingsplats och koja.

Illustration: Josefin Wernestad.

Att sätta naturen i centrum i gestaltningen visade sig vara lättare än vår första punkt men den begränsade ytan, etablering och markmaterialet var utmaningar som var svåra att få till på grund av tanken på slitage. Vårt fokus blev att skapa en naturkaraktär främst i det nordvästra hörnet (nedre, vänstra hörnet på illustrationsplanen, se Bilaga 1) där vi också la uppsamlingen för dagvattenhanteringen med många olika arter och karaktärer. Exempel på arter som vi tog fram var:

FÖR KLÄTTRING: Svarttall, bok, hassel, ungersk syren, ek.

FÖR KOJOR: Pil, körsbärskornell, skogskornell, hassel.

SNABBVÄXANDE OCH LÄTT BRYTBARA: Hassel, pil, fläder.

LÅNGSAMVÄXANDE OCH TÅLIGA: Bok, slån, snöbär, rönn.

VINTERGRÖNA: Rhododendron, tall, bergsbambu, tuja.

Vi ritade även in buskar/buskträd runt Uteklassrummet (se Bilaga 1) och under/vid befintlig vegetation som vid kullen och gränsen till bostadsgården samt runt sandlådan med de olika lekredskapen och vid hinderbanan. Vi lät den östradelen av skolgården bestå av en mer trädgårdslik karaktär med fler prydnadsarter och bärbuskar. Några prydnadsarter planerades också in i gränsen mellan Uteklassrummet och Dagvattenhanteringen/Vildmarken (se Bilaga 1) samt i gränsen mellan bostadsgården och skolgården och entréerna. Exempel på arter:

ÄTBARA FRUKTER OCH BÄR: Vinbär, hallon, äpple, päron, körsbär.

PRYDNADSVÄXTER: Magnolia, bergskörsbär, glanskörsbär, daggkåpa, lammöra, nepeta, kärleksört m.fl.

KRYDDOR OCH ÖRTER: Mynta, salvia, oregano, timjan, citronmeliss.

KLÄTTERVÄXTER: humle, murgröna, skogsklematis, vildvin.

Vi planerade också gröna tak och väggar samt en öppen och lekfull dagvattenhantering för att använda ekosystemtjänster och se vatten som en tillgång istället för ett problem. Komposten och de gröna taken skulle ge möjlighet för att få in fler insekter och djur. Angående terrängen så fokuserade vi på två kullar på vardera sidan och jobbade med rumsligheter genom vegetation, stenar och karaktär samt det faktum att skolbyggnaden ligger i mitten så att den delar upp skolgården naturligt. Markmaterialen var svåra att välja och det blev bara en ren gräsyta, som också kan användas till äng i det högra hörnet vid scenen. Detta för att det i Lindängen och intill skolan ligger en park med gräsytor och fotbollsplaner. Markmaterialet vid Uteklassrummet och Dagvattenhanteringen/Vildmarken blev bark för att klara slitage med gräs i ytterkanten och på kullen och i Trädgårdsdelen (se Bilaga 1). Annars ritade vi in stenläggningar närmast byggnaden och asfalt vid bollplanerna. Odlingslådorna och takterrassen tänkt vi som en möjlighet för barnen att odla men också som en möjlighet att möta de boende precis intill samt att takterrassen skapar ännu en rumslig dimension (se Bilaga 2).

Illustration: Josefin Wernestad.

För att få in den sociala kontexten i skolgården och för att skapa en mötesplats över generationsgränsen så ritade vi främst in lekutrustning som även kunde användas som utegym, för att på så sätt erbjuda en plats som även kan användas av vuxna och barn på kvällstid men på barnens villkor/plats. Vi ville inte heller skapa alltför starka gränser till bostadsgården och använde därför vegetation istället för staket. Trädgårdsdelen på den östra sidan är också tänkt att vara inbjudande för förbigående efter skoltid. Vi fokuserad också på två tydliga och prydliga entréer, en på den östra och en på den västra sidan. Dessa bjuder in med en vuxenestetik exemplifierad av konstverk och prydnadsträd men indikerar ändå lekfullhet med studs mattor och rutschkana och ett konstverk som är klätterbart och trappor som kan tas i besittning. På detta sätt signalerar entréerna även att skolgården är till för barn. Då den här skolgården är omgiven av ett storskaligt och relativt öppet och monotont bostadsområde försökte vi skapa intima trädgårdsrum, plats för odling och varierad vegetation som komplement. Vi valde bort alltför stora öppna ytor för bollspel och dylikt eftersom det redan finns i anslutning till skolgården. Odlingslådorna och takterrassen är tänkta att även de fungera som mötesplatser.

Illustration: Kaisa Rajamäe.

Med tanke på lekmiljön och barnets miljö försökte vi skapa olika varierade rum med föränderliga funktioner som kan tas i anspråk av barn. Rumsligheter för egen lek skapades längre bort från de vuxna och skolbyggnaden som till exempel: Vildmarken vid dagvattenhanteringen, kullen med tillhörande äng och gräsmattan vid scenen, lekbuskage i utkanterna (se Bilaga 1). Mindre och mer ordnade rum skapades närmare byggnaden som till exempel: Trädgården, Hinderbanan och Uteklassrummet med vind/regnskydd, klättrvägg vid bollplanen, trappa vid entrén och takterrassen (se Bilaga 1). Ytor med redskap men som fortfarande kan användas varierat är sandlåda med gung- och klättringsredskap, två multisports bollplaner, rutschkana och studs mattor. Vi gestaltade det så att rummen närmare huset och på den östra sidan är mer ordnade för att skapa en tryggare miljö för mindre barn medan det längre bort från byggnaden är mer ostrukturerade och vilda rum med möjlighet till äventyr och avskildhet.

I vår gestaltning finns mycket löst material, vegetation, stenar och olika markmaterial. Även hårdgjorda ytor är nödvändiga för leken och ur slitage synpunkt, på dessa ytor tyckte vi att det var viktigt att skapa variation genom olika mönster, färger och typer av hårdgjorda ytor. Vi använde oss av asfalt, stenläggningar och tegel. Den fantasifulla och öppna dagvattenhanteringen ger barnen tillgång till regnvatten i leken och den varierade vegetationen ger förutom löst material och årstidsväxlingar tillgång till att uppleva skolgården med flera sinnen, inte bara det visuella.

Lekutrustningen är tänkt att lätta på trycket på naturplanteringarna men är integrerade genom att ha kantzoner av vegetation och naturlig miljö. Vi ritade in en spång vid dagvattensamlingen som i sig är ett lekfullt element som förhoppningsvis lockar bort spring från planteringen av Vildmarken samtidigt som den ger tillgång till dagvattnet och platsen för barnen vid etableringen. Den ger även tillgänglighet för rörelsehindrade barn. Fördelen med utrustningen är att den signalerar lek, lekfullhet och tillträde för barn.

Vi försökte locka ut lärare genom lärarrum och matsal med utgång mot skolgården och soliga platser, kryddor och trädgårdsdelar närmast huset. Genom att vuxna är ute på gården skapas en tryggare miljö och genom att engagera lärare i leken skapas mer jämställd lek. Vi poängterade även belysningens vikt på skolgården som en viktig del av att göra så att skolgården känns tillgänglig och trygg på kvällstid även om det inte syns på illustrationsplanen. Även en viss öppenhet i vegetationen behövs för att skapa trygghet. För att barnen fortfarande ska kunna skapa rum i buskagen så poängterade vi att den bör planteras med en gradient och att leken främjas av inte allt för täta buskage. Vid utegymmet är t.ex. buskagen glesare och belysningen starkare då många kan tänkas vilja vara där även mörkare tider på dygnet.

Illustration: Kaisa Rajamäe.

Skolgården vi har gjort främjar pedagogik främst genom att innehålla olika naturmiljöer men också de praktiska sakerna som behövs för undervisning utomhus. Uteklassrummet (se Bilaga 1) har tak utskjutande från byggnaden med bord och bänkar där man kan jobba. Vidare finns två vindskydd och sittplatser samlade runt en markkarta av Lindängen som ger koppling till närområdet. Tanken är att detta ska vara en samlingsplats både vid lek och lärande. Eftersom kartan är lagd direkt på marken i slitstarkt slätt material kan barnen göra tillfälliga förändringar på den. Här finns också en eldstad och dagvattenhantering som går upp i en vattenlek där det också går att fylla på vatten så att uteklassrummet kan användas till olika sorters lärande med olika sinnen.

Odlingen och kulturväxterna närmast skolbyggnaden ger vidare möjligheter för praktiskt lärande där både vuxna och barn kan lära av varandra. I planerandet av gården tänkte vi också att en flexibilitet ska finnas som kanske inte syns i plan. Denna handlar om hur tätt växter planteras (för att sedan kunna gallras ut), vad som odlas, asfalt som man kan måla på, trädgårdsväxter som går att skörda, odlingslådor som går att så med olika saker, möbler som är flyttbara och växter som kan anpassas efter behov (se Bilaga 2). Tillgängliga saker som baksand, vattensamlingar, träd och buskar är exempel på saker som kan skapa förutsättningar för lärande utomhus.

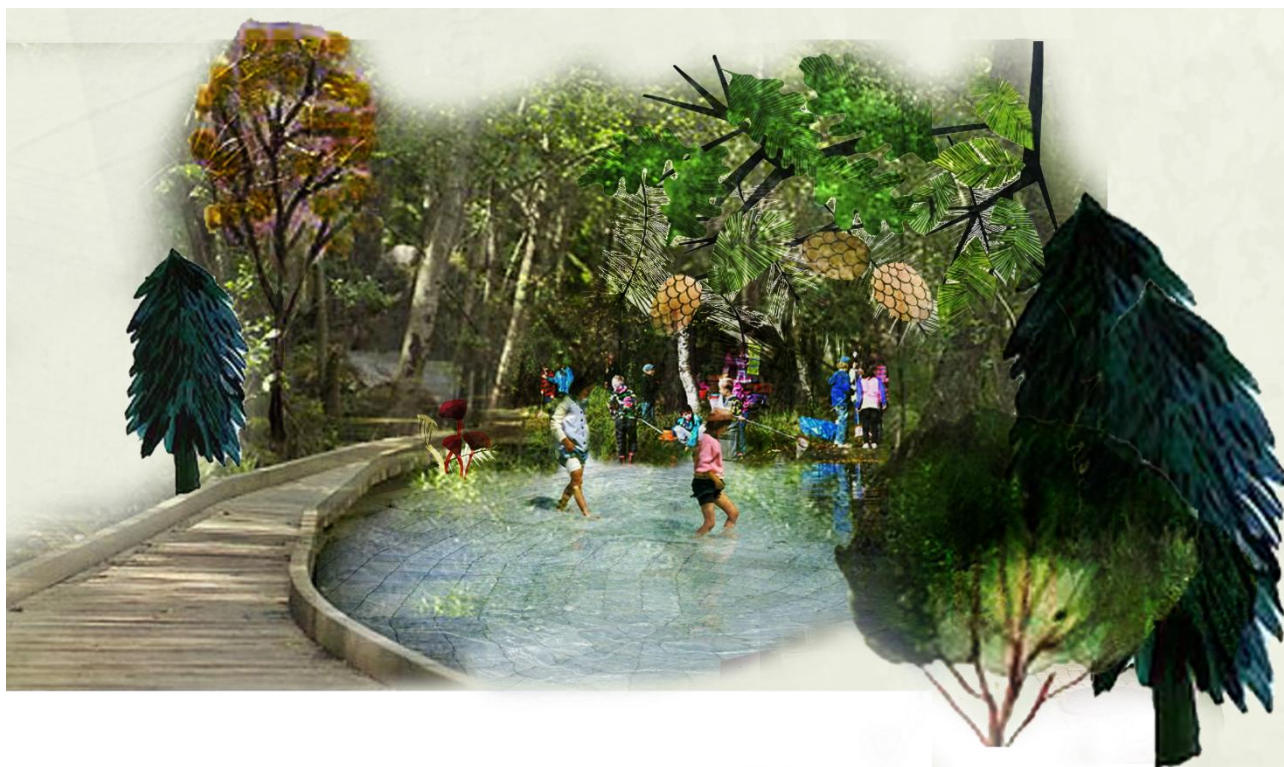

Illustration: Josefin Wernestad.

RESULTAT OCH ANALYS

Vårt mål med förslaget till tävlingen ”*Framtidens hållbara skolgårdar*” var att skapa en plats för barn med möjlighet för barns egna platser, att skapa en klart oklar skolgård som var påverkingsbar och föränderlig och att vi skulle ha ett barnperspektiv. Lyckades vi då med detta enligt den litteratur som jag tagit del av om barns lek, platser och syn på sin miljö?

Blev vårt förslag en plats för barn med barns egna platser?

Som framkommit så refererar inte barn nödvändigtvis till skolgården särskilt mycket och det är de egna platserna som det främst refereras till och som kan sägas vara mest betydelsefulla för barnen själva. Samtidigt är det på skolgården barn tillbringar stor del av sin aktiva tid och utevistelse. Det är också i sin lokala miljö som de har möjlighet att vistas fritt och där de hittar sina egna platser. Vi ville i vårt förslag skapa platser som kunde tas i anspråk av barnen. Det som talar till förslagets fördel i form av barns egna platser är de avskilda delarna med den naturliga planteringen och dagvattenhanteringen. Här är barnen lite mer avskilda från skolbyggnaden och vuxenvärlden så att de kan skapa sina egna platser och territorium vilket poängteras som viktigt i litteraturen (Kylin, 2003, 2004, Mårtensson, 2004). Lekbuskagen i ytterkanten mellan Uteklassrummet och skolgränsen och bakom redskapsboden (se Bilaga 1) skulle även det kunna bli ett rum för barnens egna platser då det ligger i ett gränsland som inte är allt för definierat eller städat, med vegetation som går att påverka. Kullen med bevarad större vegetation som är berikad med nya planteringar (buskar) i gränsen mellan boendet och skolgården är också den en möjlighet för barns egna platser med tanke på att den ligger lite avskilt, i gränslandet mellan skolgården och bostadsgården. Den är lite utmanande då den gränsar till en plats som inte är till för barnen och ligger nära där det händer något/där det rör sig vuxna att smyga på. För de lite äldre barnen kan hammockarna som går att

flytta på och trappan bli till platser att ta i anspråk och besittning. Nackdelen och svårigheten med vårt förslag vad gäller barns egna platser är att de är väldigt svåra att planera då de uppkommer ur barnens vilja att skapa egen betydelse. Det är speciellt svårt på en liten yta där platsen per definition är planerad och bestämd för ett visst ändamål - barn, främst under skoltid. Vi har försökt överkomma detta med platser som är påverkbara och inte så funktionsladdade i utkanten av skolgården.

Mångfunktionella objekt och objekt att omdefiniera

Litteraturstudien visar att det är viktigt med objekt som går att omdefiniera och använda på flera olika sätt (Cele, 2005). Vi försökte tänka så i vår gestaltning men samtidigt finns det en motsättning i just det, att vi försökte tänka ut hur objekt kan användas på olika sätt, med olika funktioner. På så vis glöms det bort att detta sker hos barnen i mångt och mycket. Dock har vi i vårt förslag lyckats planera in en trappa och scen utan något riktigt syfte mer än att användas fritt och med mycket vegetation finns också möjlighet till många olika tolkningar av miljön och rummet. Vindskydd och samlingsplatser och prefabricerade kojor samt redskapsboden kan förstås användas på nya sätt genom att klättras upp på och klätterredskapen är tänkta att också användas som utegym -och kan kanske på så vis vara så pass odefinierad att de kan inspirera till olika och nya lekar och användning så som Cele beskriver i sin studie (2005).

Variation i landskapet för variationsrik lek och fantasilek

Flera författare beskriver hur variationen, komplexiteten och helheten i landskapet är viktig för att en variationsrik lek ska uppkomma (Lindholm, 1995, Grahn et al., 1997, Fjortoft & Sageie, 2000, Mårtensson, 2004). I vårt förslag har vi försökt skapa terräng genom kullar, och fokuserat på att skapa olika rum med skilda karaktärer: trädgård, vildmark, vatten, lugna platser vid exempelvis kanten av ängen och hammocken och taket, fartfyllda ytor vid de hårdgjorda ytorna som bollplanen och under träden vid hinderbanan. Med plats för både det kultiverade till det mer vildvuxna finns möjlighet för barnen att leka olika sorters lekar från fantasilek till mer organiserade regellekar. Det finns plats för de äldre barnen att hänga på mer avskilda platser och för de yngre att hitta buskar för kojbyggen. Tack vare mycket inritad vegetation borde det finnas gott om löst material på skolgården och tack vare variationen av växter samt dagvattenhanteringen kan skolgården förhoppningsvis upplevas med olika sinnen.

Utmaningar och gränser

Designförslaget skapades med föresatsen att försöka skapa utmaningar och gränser för skolbarnen att både förhålla sig till och utmana, något som också kommenteras i litteraturen som en viktig del i barns förståelse och upplevelse av världen. Mot bostadsgården finns en gräns av vegetation men med uttänkt smitväg där förhoppningsvis en dynamik kan skapas för barnen att utforska. De naturlika mer vilda planteringarna skapar utmaningar med vatten och stenar, hinderbana och redskap som är till för både träning och lek kan i sin tur skapa utmaningar i användningen. Den öppna dagvattenhanteringen är i sig både en utmaning och ett respekt krävande element - här kan barnen utmana men det skulle även kunna bli problematiskt. Vattnet är tänkt att användas i leken av barnen men måste också fungera för att vatten ska rinna undan. Den öppna dagvattenhanteringen är en komplex situation – om skötseln och kravet på respekt blir för stor med devisen se men inte röra och de vuxna bara ser vattnet som en problematik eller fara är det troligt att det leder till problem. Celes text är dock ett exempel på att barn är mycket kompetenta att visa hänsyn och respekt när de förstår vikten av det, en förutsättning är ju att vuxenvärlden visar förståelse för att barn vill testa gränser. Cele visar också att barn är mycket medvetna om vad vuxna tycker till exempel att de stör i en fin park (2005). Vår idé var att det är viktigt att poängtera att det är barnens skolgård även om det är en plats för många. I vårt förslag såg vi en möjlig lösning för att ge status och plats till barn genom att bjuda in vuxna till barnens plats detta kan som Grahn et. al visar exempel på bli

problematiskt om vuxna -som regel är, får tolkningsföreträde. Barnen i hans studie på den mindre förskolan stördes i sin lek med hänsyn till de vuxna (Grahm et al., 1997). I detta gestaltungsförslag kan denna problematik främst förekomma på den delade takterrassen och i hanteringen av odlingslådorna. Eftersom det finns flera odlingslådor på olika ställen så borde det inte bli alltför problematiskt men en risk finns för att takterrassen kan bli en plats där lärare ständigt påminner barnen om att de måste visa respekt för de boende eftersom vuxna ofta visar större respekt för andra vuxna än barn. Rutschkanan och studsommattorna på taket är en möjlig lösning på detta problem eftersom de är tydliga symboler att även denna plats är lekfull och till för barnen. Även om en annan lugnare form av aktivitet också kan krävas här. Viljan att skapa plats för både vuxna och barn problematiseras av litteraturen som menar att det är svårt då barns egna platser skapas just på oplanerade platser med avstånd från vuxna men det beskrivs också hur leken uppkommer, främst för lite äldre barn, i utmaningen av vuxnas koder. Här kan kanske förslaget tydliga men lekfulla entréer kunna användas i den bemärkningen. Ett annat problem med gestaltungsförslaget är frågan om lekutrustningen verkligen är integrerad med den omgivande miljön? Även om vi försökt sätta planteringar i kantzonen av klätterredskapen och gungan så ligger kanske problemet i att utrustningen är så centrerad till ett ställe.

Enligt litteraturen poängteras också vikten av yta (Kylin, 2003, Mårtensson, 2004). En bra gård är alltså en stor gård. Alltså har den gård vi planerat och kommer planera i den förtätade staden alltid ett problem. Att lyckas skapa platser där vi kan mötas och låta barn ta plats tillsammans med vuxna känns dock som en möjlighet på problemet i samma förtätade stad. Skolgården är en möjlighet, en start att stärka barns plats i staden. En viktig nod att börja med då den är del av barns officiella nätverk. Slutligen skulle intentionerna för förslaget kunna sägas vara goda och riktiga enligt forskningen, med ett barnperspektiv i fokus med en problematik i att inga barn kunde involveras.

Svårigheter

En svårighet med detta arbete har varit att analysera sitt eget förslag objektivt, speciellt då det inte heller förverkligats och främst är på idéstadiet, utan planeringsplan och projektering. Med projektet i bra minne är det svårt att titta på det som finns utan att ta i beaktning den önskan och vilja som så klart fanns om att förslaget ska fungera och bli bra. De flesta som tar fram ett förslag har väl goda intentioner men svårigheten ligger i hur det går att bedöma idéer och en illustrationsplan och hur bra dessa skulle fungera. Mycket av designen fokuserade på det som tar vid efter själva anläggningen dvs. skötsel och involvering av skola vilket är svårt att utvärdera då förslaget inte är genomfört och till viss del ligger utanför gestaltningen, som främst varit den jag tittat på i analysen. Vidare skulle utvärderingen kunnat bli bättre om man utöver litteraturstudien tagit del av styrdokument och skötselaserpekter för skolan.

REFERENSER

Broms Wessel, O., Tunström, M & Bradley, K. (2005) *Bor vi i samma stad? Om stadsutveckling, mångfald och rättvisa*. Kristianstad: Kristianstads boktryckeri AB.

Cele, Sofia, 2005. *On foot in the city of children*. Nordisk arkitekturforskning 2005(1):85-98.

Fjørtoft, Ingunn & Sageie, Jostein, 2000. *The natural environment as a playground for children: Landscape description and analyses of a natural playscape*. Landscape and urban planning 48 (2000) : 83-97.

Fotel, Trine & Thomsen, Thyra, U, 2004. *The Surveillance of Children's Mobility*. Surveillance & society 1(4): 535-554.

Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P., & Ekman, A. (1997). *"Ute på dagis " Hur använder barn daghemsgården? Utformningen av daghemsgården och dess betydelse för lek motorik och koncentrationsförmåga*. Alnarp: Movium Förlag.

Jansson, Märith, 2010. *Attractive Playgrounds: Some factors affecting user interest and visiting patterns*. Landscape Research 35(1) :63-81.

Kylin, Maria, 2004. *Från koja till plan. Om barnperspektiv på utemiljön i planeringssammanhang*. Institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp.

Kylin, Maria, 2003. *Children's dens*. Department of Landscape Planning, SLU, Alnarp, pp 1-19

Kylin, Maria & Lieberg, Mats. 2001. *Barnperspektiv på utemiljön*. Nordisk arkitekturforskning, Vol. 14, No 1:01, sid 63-76.

Lindholm, Gunilla, 1995. *Skolgården: vuxnas bilder - barnets miljö*, SLU, Institutionen för landskapsplanering, Alnarp, Movium, Stad & Land nr 129:1995.

Mårtensson, Fredrika, 2004. *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp.

Noschis, K., 1992, *Child Development Theory and Planning for Neighborhood Play*, Ur Children's Environments, 9 (2), sid 3-9.

Nordström, Maria, 2010. *Children's views on child-friendly environments in different geographical, cultural and social neighbourhoods*. Urban Studies 47 (3): 32-6.

Nordström, Maria, 2014. *Planning for children's health and outdoor activities in Swedish cities- the need for a child-friendly perspective*. Geography and health – a Nordic outlook, sid 60-68.

Nyberg, Gisela, 2009. *Physical activity in 6-10 year old children: Variations over time, associations with metabolic risk factors and role in obesity prevention*. Department of Clinical Science, Intervention and Technology (Clintec), Division of Pediatrics, Karolinska Institutet, Stockholm.

Paget, Susan & Åkerblom, Petter, 2003. *Från rastyta till pedagogiskt rum*. Utdrag ur: Selander, S. (red), 2003, *Kobran, nallen och majjen. Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*. Forskning i fokus nr 12, Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, Liber Distribution.

Åkerblom, Petter, 2004. *Footprints of School Gardens in Sweden*. Journal of the Garden History Society 32:2, sid 229-247.

Elektroniska referenser

Malmö stad (2014-12-22) *Populära Temalekplatser*. <http://malmo.se/Kultur--fritid/Idrott--fritid/Idrott-fritid-nyheter/Populara-temalekplatser.html> [2015-05-10].

Malmö stad (2014-11-13) *Tävlingsprogram*. <http://malmo.se/Bo-bygga--miljo/Miljoarbetet-i-Malmo-stad/Framtidens-stadsmiljo-finns-i-Malmo/Framtidens-hallbara-skolgardar/Tavlingsprogram.html> [2015-05-10].

Bilaga 1.

Bilaga 2.

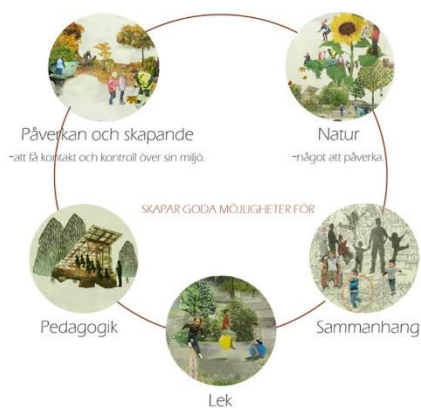
STRATEGI

Intro

Vi ser skolgården som en möjlighet att stärka barns plats i staden och samhället. Vi vill att det i framtiden ska skapas skolgårdar som sätter barnet i första rummet, som ger barn och vuxna en jämställd mötesplats och som ger barn tillgång till en natur och variation som i den urbana staden blir allt mer svåråtkomlig.

Vi tror inte att det finns en generell lösning på hur en bra skolgård ska se ut och innehålla, den sociala och fysiska kontexten påverkar hur gården kan och bör utformas. Genom att kopiera färdiga lösningar skapas inget unikt eller originellt utan alla skolgårdar ser likadana ut. Finns det något unikt finns det också något att vara stolt över. Dock finns det många viktiga element och smarta lösningar som kan appliceras. Barn ska få möjlighet att skapa och påverka sin skolgård, både före, under och efter anläggandet av en ny skolgård. Gården bör inte ses som färdig, utan vara del av en ständigt föränderlig process och bör därför vara så formbar som möjligt. Genom att kunna vara delaktig så bryr man sig mer om platsen och har lättare att göra den till sin egen.

I vårt förslag presenterar vi fem strategier som tillsammans bidrar till att skapa vad vi menar är en bra skolgård. De fem strategierna appliceras och anpassas sedan på tävlingsområde I, för att exemplifiera och illustrera ytterligare. För att trycka på hur viktig den fysiska och sociala kontexten är för en skolgårds utformning har vi valt att placera den i Lindängen. För att skapa en hållbar, inspirerande och hälsosam miljö så anser vi att det finns en del grundläggande aspekter att ta tillvara på. Men människorna som förväntas använda platsen måste få vara med i utvecklandet av den, eftersom det sedan är dem som ska fylla den med mening och liv. De olika strategierna påverkar och lyfter varandra och alla fem hänger på så sätt ihop. Tillsammans skapar de en bra skolgård.

Påverkan och skapande

-att få kontakt och kontroll över sin miljö

För att skapa en lyckad skolgård anser vi att det allra viktigaste är att skapa en förankring i platsen och människorna där. För att skapa en skolgård som är hållbar måste barn få vara med och planera och utforma den. Det är också viktigt att skapa en skolgård som är formbar och föränderlig med rum och egenskaper som går att påverka. Vi vill att framtidens skolgårdar ska vara något som det satsas på, något med hög status för alla. Genom att engagera och ta hänsyn till de människor som påverkas mest så skapas möjligheter för en plats som är central i samhället.

Viktiga punkter:

- Social- och ekologisk hållbarhet före, under och efter (planerandet).

Vid ombyggnation ska barn och pedagoger involveras så tidigt som möjligt. Utomhusworkshops med barnen är en bra start. Vuxna måste ha i åtanke att barn faktiskt är kompetenta och experter på sin egen livsmiljö.

Viktigt är att barnen upplever att något händer och att deras idéer förverkligas, om anläggandet tar tid eller om delar av gården måste spärras av vid ombyggnationen så bör temporära element installeras. Barnen bör få medverka och hjälpa till vid byggnationen till så stor del som möjligt, tex vara med och plantera. Målet med ombyggnationen är inte att skapa en perfekt och färdigjuten skolgård, utan en grund till en dynamisk process som möjliggör för barnens fortsatta engagemang.

- Medbestämmande, dialog, engagemang i planering och plantering.

Skolklasser får olika ansvarsområden på skolgården. Där är de både med och bestämmer vad som ska hända, utför förändringarna och sköter om platsen tillsammans med pedagoger och förvaltare. Det kan tex handla om att vara med och bestämma sommarblommor, plantera dem och sedan sköta om dem, samt att vara delaktiga i större åtgärder. I skötselaser, som tex gallring av träd och buskage, utvecklas barnens kunskaper och känslomässiga koppling till platsen.

- Status och kvalitet

Vi vill lyfta skolmiljön och barns status. Idag kan man se hur det satsas på statusbyggnationer, exempelvis kommunhus och torg, medan baracker sätts ut som skolbyggnader.

Genom att satsa lika stort på skolmiljön höjs inte bara statusen utan mer hållbara miljöer kan skapas. Hållbara material som kan åldras bör användas och stor vikt ska läggas vid plantering av vegetation. Planteringar ska i största möjliga mån ske innan eller i samband med byggnationer för att ge växterna möjlighet att etablera sig. Det måste få kosta pengar att skapa skolgårdar, görs det bra sparas pengar på lång sikt.

Natur

-något att påverka

Vegetation är ett levande material som i högsta grad går att påverka och använda för att stärka kopplingen till en plats. Naturen kan attrahera, engagera och sammanföra. Vegetationen bör vara varierad för att skapa en levande, dynamisk och trivsamt gärd året runt. Variation av arter ger olika karaktärer genom färg, form, skugga och årstidsväxlingar samt bidrar till en biologisk mångfald. Vid växtval är det också lämpligt att också ta hänsyn till lek, etablering, succession, ekosystemtjänster och placering.

Vi vill att barn ska få chansen att lära sig vad naturen innebär. Många uppskattade arter, som tex snöbär, klassas idag som giftiga samtidigt är förgiftningslos hos barn väldigt ovanligt. Vi tror inte att lösningen ligger i att undvika giftiga arter utan att barn lär sig vilka arter som är ätliga och inte. Vi måste se barn som kompetenta varelser. Samtidigt bör man tänka på placering och inte placera oätliga bär intill ätliga eller använda väldigt giftiga arter.

KLART OKLAR 2

Då man ska försöka etablera en plantering är det lämpligt att utnyttja växternas egenskaper vid placeringen av dem. Planteringen bör bestå av både långsammväxande och snabbväxande arter. För att minska brytskador och ge ett mer stadigt yttre kan man välja att placera de mer tåliga ytterst och utnyttja att arten tex har tornar som gör det mindre attraktivt att ta sig igenom på just den platsen. Flerstammiga lignoser ska användas då de klarar sig bättre efter brytskador. Även genom blandplanteringar och växternas naturliga succession så kan skydd skapas. Exempelvis så kan en ek planteras med slån runt. Pionjärarter planteras med sekundärarter så att ett hållbart system kan utvecklas. Exempel på pionjärarter är lärk, björk och pil. För att undvika pollen kan Ornäsbjörken användas istället för vanlig björk. Exempel på andra arter som kan blandas in är körsbär, ek och lönn.

Även trädgård och kulturellt präglad natur är viktigt att återskapa. Ge barnen tillgång till kulturväxter och ge dem insikt i matproduktion. Detta kan skapas genom odlingslådor, växthus, drivbänkar och odlingslotter, med vackra blommande buskar, bärbuskar och fruktträd. Detta skapar en annan typ av rum som komplement till de mer naturliga planteringarna/rummen. Låt den kulturella delen befinna sig intill byggnaden för att sedan tona ut mot den mer tillåtande naturen där barnen kan dra sig undan.

Dagvatten är en resurs inte ett problem. Det finns både pedagogiska, ekologiska och ekonomiska möjligheter här, men främst ser vi möjligheten för barn att få tillgång till vatten!

Man kan använda sig av infiltrerande växtbäddar t.ex. sedumtak, öppna biodiken där stora mängder regnvatten kan tillgodose växternas behov. En ekologisk dagvattenhantering kan förutom att fördroja processen och tillgodose vegetation med vatten även rena dagvattnet. Sedumtak ska finnas för insektsliv och biodiversitet. Här kan med fördel även planteras isop, lavendel, katnynta och andra riktigt torktåliga kryddväxter. Dessa är också utmärkta nektarväxter som drar till sig bin, humlor och fjärilar. Vegetationen reglerar också lokalklimatet och temperaturregleringen i skolbyggnaden.

Kompost ska också vara en självklar del av gården och trädgårdsavfall ska inte transporteras bort. Nedbrytningen är en del av livet som gynnar djur och insekter. Här startar naturlek där barnens förståelse för ekologiska samband stärks. Ordning på ett fint sätt behöver kompost inte vara fullt.

Lekmöjlighet och barns miljö

Framtidens skolgårdar måste sätta barnet i centrum och då bör fokus naturligt hamna på leken. Leken är ett sätt för barn att uppleva världen men den kan fortfarande främjas av olika miljöer och olika miljöer gynnar olika sorters lek. En lekfull gård är en bra gård.

Tillgänglighet ur flera aspekter: Flexibla och ospecificerade ytor, funktioner och lekelement skapar bättre förutsättningar för lek. De är inte heller lika könskodade och gynnar därför jämställd lek och lek för alla åldrar. Om barn inte direkt ser vad de förväntas göra kan nya lekmonter uppstå och traditionella mönster brytas. Genom en mångsidig miljö med olika rum som går att påverka så är chansen större att tillfredsställa alla barns lekbehov. Vegetation och naturliga miljöer är ett väldigt bra exempel på ett material som kan användas för att skapa komplexa miljöer. Exempel på platser som bör skapas är plats för aktiv och lugn lek, platser att mötas både stilla och aktiva på och platser att dra sig undan till. Alla funktioner ska inte bort men det ska finnas utrymme och möjlighet att skapa egna rum och eget innehåll. Detaljer är också viktigt för leken. En skolgård bör innehålla årstidsvariation, olika element och material samt löst, formbart material och miljöer för de olika sinnena. Här kan ekosystemtjänster användas och ge diversitet. Ett bra mikroklimat utan buller, giftfria material och regn- och vindskydd ger lek året om.

Skapa trygghet genom vuxna, rumslighet och gränser som för barnen både går att förhålla sig till, förstå och utmana. Att barnen känner trygghet är en förutsättning för en fungerande lek miljö. Skapa en miljö som inte dominerar över barnen som tex en stor asfaltsplan och andra storskaliga element. Det är bättre att bryta upp i mindre enheter. Att locka ut vuxna är också viktigt så gårdens utformning måste ta hänsyn till de vuxna som vistas där också.

Pedagogik och lärandemiljö

Skolgården ska kunna användas som en förlängning av klassrummet, det kräver både praktisk utformning, att det är lätt att ta ut undervisningen och att det finns undervisningsmaterial att tillgå på gården.

För att lärande i utemiljön ska kunna bedrivas krävs ytor att vistas och arbeta på, samlingsplats, skydd för regn, vind och snö men förutom den nödvändiga miljön för att det ska bli lätt att flytta ut undervisningen krävs också material och experimentmöjligheter på platsen. Naturen och löst material är en förutsättning för att det ska gå att flytta ut undervisningen.

Barn lär genom alla sinnen så en varierad miljö med olika element, biotoper och arter fungerar bäst om man vill ha en stimulerande läroprocess. En flexibel och varierande miljö ger också lärande utan pedagog. Naturen är en av våra viktigaste resurser för att utomhusundervisning ska fungera både praktiskt och teoretiskt. Lektioner utomhus hjälper eleverna att lära sig genom känslor, sinnen, erfarenheter, upplevelser och fantasi. Det är viktigt att skapa en gård som ger mötesplatser och delaktighet mellan vuxna och barn. Barn lär sig i samspel med både varandra och vuxna, vilket gör att det är viktigt att det finns utrymme, platser som bjuder in till lek och andra samspeletsaktiviteter t.ex. bollplan och scen, allt lärande sker inte nödvändigtvis på lektionstid och även vuxna kan lära av barnen.

Genom förlängningen av klassrummet ska möjligt för alla ämnen att flytta ut finnas. Två exempel är matte som kan flyttas ut om det finns saker att räkna och en slöjdsdag som möjliggör att flytta ut träslöjd. Utomhusundervisning banar väg för samarbete mellan ämnena och med andra vuxna. Genom att sköta om gården lär sig barnen om kretslopp och naturen. Förutsättningen är att det finns natur och en varierad miljö. Skolgården kan skapa möjligheter, genom plats, förvaring, variation och en påverkbar miljö. Då det är skolan som förverkligar utomhuspedagogiken är det viktigt att även väcka lärare och rektors intresse och att dessa är involverade i processen och känner att skolgården även är något för dem att använda.

Social kontext och sammanhang

Den sociala och fysiska kontexten är viktig om man vill skapa en ny och framtida hållbar skolgård. Genom att studera kontexten kan man få inblick i om det är något som saknas eller som kan kopplas ihop med omgivningen. Detta blir extra viktigt om man vill att skolgården ska kunna nyttjas även efter skoltid. För att få platsen använd mätte det finns efterfrågade och tillgängliga rum och funktioner är.

För att den ska användas av så många som möjligt måste den också kännas tillgänglig, tillåtande och trygg. Vilket man delvis kan åstadkomma då man låter berörda parter vara delaktiga. Trygghet kan skapas av belysning, men också av att den används av andra. För att den ska upplevas som tillgänglig och tillåtande bör platsen vara flexibel och formbar och inte enbart rymma funktioner som man kan koppla ihop med en viss ålder eller könstillhörighet. Odling är ett exempel på hur man kan få in boende i närheten, en lekplats som även kan utnyttjas som utegym kan locka motionärer och ungdomar. Med lekfulla inslag som inte tydligt signalerar en viss ålder kan alla tillåtas att leka.

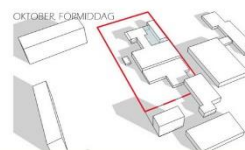
Tydliga och välkommande entréer (för alla) men med barnet i fokus (lekfullhet) är viktigt. Platsen ska kännas inbjudande vare sig du går på skolan eller ej. Därav bör staket undvikas, i skolgården stoppar inte staket barn för att gå utanför gården och därför bör man istället satsa på tydliga men genomträngliga gränser, som tex vegetation, topografi eller markbeläggning.

KLART OKLÄR 3

TÄVLINGSOMRÅDE 1

illustrationsplan

Tillbyggnaden på skolan har skett på höjden för att maximera gårdens yta och sol samt för att tillmötesgå kraven på icke hårdgjord yta. I "soliga söder" behålls envänsplanen och blir till en takterrass både för skola och boende. Naturlig skugga skapas av träden. Vi behåller gården kring hela byggnaden för att skapa en cirkulär rörelse med olika rum. Glastaket bidrar till ljusinsläpp och är en länk mellan ute och inne.

KLART OKLÄR 4

Om Lindängen

Det bor 6700 invånare i Lindängen och inflyttningen ökar, trots att det inte byggs några nya bostäder. Över 90 procent av Lindängens bostäder består av flerfamiljshus, vilket gör att området är tätbefolkat. Medelinkomsten är lägre om man jämför med resten av Malmö och arbetslösheten högre. Befolkningen är ung, över 30 procent är under 24 år och efter grundskolan är ca 60 procent behöriga till gymnasiet.

Idag pågår en upprustning i Lindängen, genom Områdesprogram Lindängen, där man bland annat jobbar för att Lindängen ska förnyas och förbättras fysiskt och ekologiskt, samt jobbar för att skapa en stadsliv med ett gott kulturliv och mötesplatser där invånarna känner sig trygga och delaktiga. Som del i detta projekt har Framtidenshus samt Allaktivitetshuset startats. Framtidens hus rymmer bland annat Arbetsförmedling, medborgarservice och Röda korset. Allaktivitetshuset öppnar efter skoltid och är till för alla åldrar. Medborgarna står i centrum och de är dem som driver projektet framåt.

Högholmskolan
Högholmskolan är en mångkulturell F-6-skola med ca 330 elever. Med den tilltänkta utbyggnaden ska ytterligare 300 elever inrymmas. På skolan finns förberedelseklassersamarbetet för nyanlända elever och fritids. Högholmskolan ligger centralt i Lindängen med närhet till samhällsfunktioner och mötesplatser. Runt skolan och centrum ligger bostadsområden främst bestående av höghus på 6-8 våningar samt tillgängliga grönytor med stora gräsplaner. Området omkring består av ett fåtal "matargator" och domineras därför av gång- och cykelvägar vilket ökar barnens möjlighet till självständig mobilitet. Ett par kvarter söder om skolgården ligger Lindängeskolan med Allaktivitetshuset och stora fotbollsplaner.

Social kontext och sammanhang

I det här fallet kan vi enbart spekulera utifrån våra efterforskningar i invånarnas och barnens behov i Lindängen, i ett verkligt fall skulle dialoger och workshops varit aktuella. Den andra grundskolan i Lindängen rymmer ett Allaktivitetshus och därför utformas den här gården funktioner som inte finns där. Här skapas en utemiljö som är attraktiv efter skoltid för både barn och vuxna.

Då den här skolgården är omgiven av ett stortskaligt och relativt öppet och monotont bostadsområde har vi skapat intima trädgårdsrum, plats för odling och varierad vegetation som komplement. Vi har valt bort alltför stora öppna ytor för bollspel och dylikt eftersom det redan finns i anslutning till skolgården.

Det bor många unga i området och inkomsten är lägre än i resten av Malmö så aktiviteter som inte kostar är viktiga för att öka jämställdheten och jämna ut skillnader som påverkar människors hälsa. Vi har valt att skapa en lekplats som även fungerar som utegård, där äldre och olika människor kan mötas. Unga tjejer får inte alltid vara ute själva och upplever ofta större otrygghet utomhus. Skolgården skapas som en möjlighet för dessa tjejer att uppleva en trygg plats och en miljö där det är okej att vara kvar efter skolan.

Odlingslådor för boende och skola skapar en mötesplats och utskiftsplat på taket. Odlingslådorna ger möjlighet att odla för hushållsbehov. Många olika nationaliteter ryms i Lindängen och Världsträdgårdarna finns nära inuti, odlingslådorna ger möjlighet till att odla växter från olika länder och dela kunskaper. Skolbarnen kan lära vuxna och kunskapsutbytet kan komma från två håll.

Då Lindängen är trångbott, så skapas på skolgården mindre rum som går att göra till egna rum att vara på. Genom engagemang i skolgården skapas en koppling till platsen och med den stolthet. Vid samlingsplatsen finns en karta över området som kan användas i pedagogiskt syfte men också i lek och samtal. Det skapar förståelse för sin stadsdel.

Det är viktigt med temporära lösningar, delmoment, flyttbara möbler så att något händer och det syns att platsen är påverkingsbar. Tillit och ansvar föder trygga miljöer som tas omhand av dem som använder dem och på så vis skapas en möjlighet till en miljö där förstörelse sällan förekommer.

KLART OIKAR

Lekmöjlighet och barns miljö

I vårt exempel har vi fokuserat på att skapa en miljö som är varierad på många olika sätt och med funktioner som är föränderliga. Vi har skapat naturlika områden både mer robusta och skörare miljöer. Kombinationen ger möjligheten för barnen att leka utan att slita för hårt på den nya naturmiljön och den skyddas ytterligare av att en spång anläggs i den. Spången är i sig en lekfullhet som ger tillgång till men också lockar bort från planteringen. Olika arter skapar olika lekmöjligheter. Vi använder Salix och snabbväxande arter för att skapa rumsligheter blandat med hassel och andra buskträd för att ge möjligheter till klätter- och kobjukse. Små rumsligheter för kobjukse och egen lek finns och kan skapas vid dagvattenhanteringen, främst i vänstra hörnet där en höjd skapas och befintliga träd finns, i utkanten av uteklassrummet, i trädgårdsdelen på den östra sidan om skolgården, och vid kullen vid gräset där utkanten fylls med träd och buskar, samt i kanten av lekutrustningen/utegymmet och hinderbanan.

En fantasifull och öppen dagvattenhantering ger barn tillgång till regnvatten i leken. Man kan på olika sätt samla upp vattnet i behållare som sedan kan utnyttjas vis solken eller till bevattning.

Då variationen är viktig för leken är även hårdgjorda ytor nödvändiga, även ur slitage synpunkt. Viktigt här är att vi skapar variation genom olika mönster, färger och typer av hårdgjorda ytor som asfalt, stenslagningar och tegel. Även viss lekutrustning förekommer på gården. Dessa låter på trycket på naturområdena men är integrerade genom att ha kantzoner av vegetation och naturmiljö något som gör att de används mer i leken och gör leken mindre styrd trots funktionsinriktad utrustning. Utrustningen är dock vald för att vara så flexibel och lekfull som möjligt. Exempelvis har vi placerat en rutschkana från takterrassen ner till ena entrén och studsator framför den andra. Detta för att redan här symbolisera leken och lekfullheten. Fördelen med utrustning är att den signalerar lek, lekfullhet och tillräde för barn. Därför integreras den med miljön som i sig kan ge bättre lekmöjlighet.

Eftersom det finns stora fotbollsplaner i närheten för äldre barn har vi valt att göra en mindre yta till multibollplan. Ytan delas av plank som på en sida kan användas som klättravägg. Meningen är att planerna ska ge möjlighet till olika bollsporter för de yngre barnen. Trygghet skapar vi på gården genom att försöka locka ut lärare genom lärarum och matsal med utgång mot skolgården och solplatser, kryddor och trädgårdslådor närmast huset. Genom att få ut vuxna på gården och engagera lärare i leken skapas mer jämställd lek. Även belysning är viktig och bör finnas på hela skolgården och belyses med finess. Exempelvis kan vissa delar vara mörkare, där träd och buskar kan belysas medan andra kan vara mer upplysta. Viktigt är dock att det inte skapas en ring av ljus med totalt mörker runt omkring. Även en viss öppenhet i vegetationen behövs för att skapa trygghet. För att barnen fortfarande ska kunna skapa rum i buskagen så planteras även dessa med en gradient. Leken främjas också av inte allt för täta buskage. Vid utegymmet är t.ex. buskagen glänsare och belysningen starkare då många kan tänkas vilja vara där kvällen.

Pedagogik och lärandemiljö

Skolgården har vi gjort främjar pedagogik främst genom att innehålla olika naturmiljöer men också de praktiska sakerna som behövs. Det rum som vi kallar för uteklassrum har tak utskjutande från byggnaden med bord och bänkar där man kan jobba. Vidare finns två vindskydd och sitzplatser samlade runt en markruta av Lindängen. Tanken är att detta ska bli en samlingsplats både vid lek och lärande. Eftersom kartan är lagd direkt på marken i slättstarkt slätt material kan barnen göra tillfälliga förändringar uppåt den. Här finns också en eldstad och dagvattenhanteringen går upp i en vattenlek där det också går att fylla på vatten. Tillgängligt vatten, jord, löstmaterial fäs genom ekosystemtjänster på skolgården. Kretsloppstänkandet gynnar också lärande miljön med blommande och frukt givande växter och en kompost av trädgårdsavfall. Sedumtalet gynnar insektslivet och insekshotell gör att miljön blir komplexare och också mer lärorik. För att skapa en god miljö planteras och vintergröna växter som vindskydd. Stora vintergröna växter planteras i utkanten av skolgården för att inte ge för mycket skugga på vintern. Växthuset skapar också en brygga mellan inomhus och utomhus och är ytterligare en samlingsplats för undervisning.

Odling och kulturväxterna närmast skolbyggnaden ger möjligheter för praktiskt lärande där både vuxna och barn kan lära av varandra. Genom att klasser ansvarar för och sköter om olika delar av skolgården så skapas en naturlig anledning att lägga pedagogiken utomhus. I planerandet av gården är det tänkt att en flexibilitet ska finnas som kanske inte syns i plan. Denna handlar om hur tätt växter planteras (för att sedan kunna gallras ut), vad som odlas, asfalt som man kan måla på, trädgårdsväxter som går att skörda, odlingslådor som går att slå med olika saker, möbler som är flyttbara och växter som kan anpassas efter behov. Tillgängliga saker som baksand, vattensamlare, träd och buskar är exempel på saker som kan skapas förutsättningar för lärande. Ett annat exempel är att en del av naturplanteringen är en slöjdsbox. Där korgvidesnä är material till slöjden och annat, staket kan byggas av Salix. Bra trädslag till trälöjd är al, asp, björk, sälg och jolster. Även instrument kan byggas för att sedan finnas kvar och bli del av leken.

KLART OIKAR

